

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 15. februarja 1882.

Obseg: Kmetijska razumnost in denarni zaklad sta prva pogoja uspešnega kmetovanja. — O reji in oskrbovanji goveje živine. (Konec.) — Da se rujavi ali rumenkasti prah z dreves odpravi. — Gospodarske novice. — Anton Alojzij Wolf, knezoškof ljubljanski. — Česki kralj Karol I. (Dalje.) — Popotne črtice. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Kmetijska razumnost in denarni zaklad sta prva pogoja uspešnega kmetovanja.**

Spisal Anton Dergane.

Preteklost je ključ k svetišču prihodnosti.

Ni je skoraj dežele v našem cesarstvu, da bi bila, kar se tiče umnega kmetovanja, na tako nizki stopinji, kakor ravno naša Kranjska, in osebito Dolenjska. Glavni vzrok te za naravni razvoj in pravi napredek kmetijstva zelo žalostne prikazni je pa le ta, da se naš kmetovalec ne dá prebuditi iz svojega dolzega spanja, da bi se podučeval v raznih in prevažnih strokah kmetijskih ter ostane rajši pri zastarelih, v družih deželah uže čisto pozabljenih kmetijskih pravilih, katera je podedoval še od svojega starega očeta. On se drži pri obdelovanju polja in sploh v kmetijstvu tako trdno starega kopita, da ga ni mogoče pripraviti na pravo pot razumnega kmetovanja.

Pa kaj! se li smemo in moremo temu čuditi? vsaj že stari pregovor pravi: „Česar se Anžek ni učil, tega tudi Anže ne zna in kakor se stara veja ne dá lahko ukriviti, tako je tudi zelo težko stare prisodke pri kmetijstvu kmetovalcu vzeti. Sedanji kmetijski rod se ni drugod kmetijstva učil, kakor doma od svojih starih prededov. Oče je učil svojega sina polje obdelovati in pripravljati za setev, drevesa požlahnovati, vinograde s trtami zasajati itd., se ve da le tako, kakor se je on sam učil in nič drugače. Ta pravila so bila pa v vseh krajih enaka, kar je namreč en kmetovalec za dobro spoznal, je tudi drugi za njim potrdil, in kar so vsi odobrili, to je moralo tudi resnično biti, in iz teh resnic so napravili potem kmečka pravila, katera so bila veljavna za vse čase in kraje in za vsako zemljo.

Boljše prihodnosti se ne moremo v tem obziru nadejati, kakor na ta način, da naše mlade gospodarje soznanimo z važnimi nauki umnega kmetovanja in gospodarstva ter delujemo posebno na to, da se bode šolska mladina v kmetijskih nadaljevalnih šolah podučevala v raznih strokah kmetijstva. To bi bilo danes tem bolj potrebno, čem bolj razmere današnjega kmetovanja vsako leto za kmeta neugodnejše postajajo, kar poprej ni bilo.

V starih časih je bilo obdelovanje polja zelo lahka reč in še pred petdesetimi leti so bili časi veliko

ugodnejši za poljedelstvo, nego dandanes; uže zemlja sama na sebi je podpirala v teh časih kmetovalca pri obdelovanju zemljišč, ker je bila veliko bolj rodovitna, kakor sedaj. Danes je zemlja zgubila svojih redivnih moči, ker je v teku toliko let vsa izsrkana in skoraj čisto nerodovitna postala. Stari kmetovalci so zemlji le jemali z rastlinami redivne hrane, dajali jej pa družega niso, kakor malo suhe slame ali pa suhega listja, na rudninski gnoj, iz katerega je sestavljena zemlja in redivne tvarine rastlin, kmetovalec še mislil ni; ako mu je pa zemlja na enem kraju nerodovitna postala, spremenil je rodovitne pašnike ali pa neobdelano, v prahi ležečo zemljo v oralno. Današnjemu kmetovalcu pa to ni mogoče, ker je uže vsak košček porabljen in vsak kotic zasejan. Pa vendar opominja vsaki dan se množijo število prebivalcev in razne potrebe kmetovalca, da mora več pridelovati na polji, kakor dosedaj, ako hoče svojo družino pošteno preživeti in plačati vse stroške. On mora gledati na to, da mu nese kmetijstvo največe dohodke, kar se pa zamore le zgoditi, ako se kmetovalec uči zemljo dobro spoznavati in se trudi pridobiti si potrebnih vednosti, ki jih vsaki dan neobhodno potrebuje pri obdelovanju svoje kmetije.

Tudi gospodarske razmere so bile v starih časih za kmetovalca ugodnejše, nego dandanes. V sedanjem času nimajo poljski pridelki prave cene, posebno so pa žitne cene zelo nizke, ker so naši trgi tako rekoč prenapolnjeni s tujim žitom; plača delavcev je zaradi pomanjkanja dobrih, zanesljivih in delavnih poslov zmiraj večja, delo pa slabeje. Razun tega tepó pa še elementarne nezgode kmeta; tukaj tare ga suša, ondi toča, na tretjem kraju zopet povodenj itd.

Kje si zamore ubogi kmet izdatne pomoči zoper vse te nadloge iskati? Le v vedi in umetnosti mu je rešitev! Napredek v vedi kmetijski in gospodarski pelje k blagostanju kmetijstva.

(Konec prihodnjič.)

O reji in oskrbovanju goveje živine.

(Konec.)

Kar se tiče košnje travnikov in žetve žita, drži se še vedno večina kmetovalcev staroverske navade: „Kosi tedaj, ko je seme zrelo in so odcvetele trave na travnikih!“ To pravilo je napačno; veljati pa naj ima naslednje pravilo: Ne čakaj popolnega semenskega dozorenja, ampak pokosi travo uže tedaj, ko bilke niso še

se porabi pa kot zavoj prodanemu drevju in za krmo. Šola ima dva para volov in enega konja. Razun tega se šola tudi s čebelorejo in svilorejo pečá.

V pomoč vodstvu nastavljen je na šoli še pristav, vincar in vrtnar.

Šola prične se s 15. novembrom vsacega družega leta ter traja s počitnicami vred dve celi leti. Podučuje se o trtoreji, kletarstvu, sadjereji, splošnem kmetijstvu, zelenjadoreji, čebeloreji, sviloreji, kmetijskem knjigovodstvu, kemiji, fiziki, geometriji in praktičnem merstvu, praktičnem risanju, spisji in nemškem jeziku.

Šola, katero vodi izvrsten strokovnjak gosp. R. Dolenc, *) je pravi blagoslov za vipavsko dolino. Ljudje poprijeli so se popolnoma šolskih nazorov, vinograde delajo le po šolskem načinu, trte sadijo pa le one, katere so se v šoli izvrstne izkazale. Laškega rizlinga se na leto okolo 100.000 trt vsadi. Posebno pridne so občine Slap, Rzel, Planina, katere bodo še letos nasadile do 150.000 novih trt.

Ker naša dežela kmetijske šole nima, gotovo ne bilo bi napačno, ako bi gospodarji tudi tistih krajev, kjer trta ne raste, kakor iz Gorenjskega, svoje sinove v to šolo pošiljali, kajti razen trtoreje in kletarstva znati je Gorenjcem treba vse, kar se na tej šoli podučuje.

Mi končamo te vrste z željo, da bi ta prekornostna šola tudi zanaprej krepko napredovala.

Kmetijska razumnost in denarni zaklad sta prva pogoja uspešnega kmetovanja.

Spisal Anton Derganc.

(Konec.)

Veda sama na sebi pa ne zadostuje. K uspešnemu kmetovanju gre tudi zrela skušnija in osebnost lastnosti kmetovalca samega, česar se namreč kmetovalec priučí, mora potem tudi umeti v resnici vse to izvesti pri gospodarstvu, ter si obrniti v svoj prid — vsaj se zgodi, da dva eno in isto delo delata, al ta sebi na škodo, drugi na korist. Vsak gospodar mora paziti na to, da si pridobi največi stroške z malimi stroški od svoje kmetije; v tem obstoji edina umetnost razumnega kmetovanja. Veda in znanosti v zvezi z osebnimi lastnostmi in praktičnimi skušnjami naredé skupaj kmetijsko razumnost. Razun te razumnosti potrebno je za uspešno kmetovanje tudi denarne zaloge kapitala. Kar je denar pri kupčiji in obrtniji, to je tudi pri kmetiji. Kmetovalec potrebuje denarja za obdelovanje zemlje in za pridelovanje in prodajanje pridelkov. Ako ima kmečki gospodar pripravnega denarja, zamore ali naravnost z dobičkom, ali pa posrednje po tako imenovanih kmetijskih obrtnijah in z živinorejo svoje pridelke boljše prodati, kakor na ta način, da ga denarne zadrege prisilijo žito še v slami, volno na ovci, vino na trti itd. prodati. Zarad tega bi moral vsak gospodar na to gledati, da ne bi prišel v raznih okoliščinah v take zadrege, da bi moral svoje pridelke in svojo živino o času prodajati, kedar nima še prave cene. Marsikdo je prišel ob vse svoje imetje samo zarad tega, ker je bil prisiljen denarja na posodo iskati, katerega ni mogel potem vrniti drugače, če ni žita ali celó živine na pol zastonj prodal. Mnogokrat zgodi se pa tudi, da mu kako živinče pogine, kako pa more družega kupiti, ako nima pripravnega denarja, kakor na ta način, da se zopet zadolži? Zarad tega bi

*) Jako bi nas veselilo, ako bi se zopet enkrat vrla gospoda vodja R. Dolenc in adjunkt Pirc v „Novicah“ oglasila.

bilo zeló dobro, da bi se osnovale tudi na Kranjskem zavarovalnice za živino.

Kar se denarnih razmer tiče, so bili za naše predede poprejšnji časi tudi bolj ugodni; denar je imel veliko večjo teko in ga je bilo tudi lože zaslužiti in teže zopet zapraviti, kakor dandanes. Danes potrebuje kmetovalec v primeri z dohodki največ kapitala, ta mu na vse to nosi pa le po enkrat v letu in še takrat zeló negotove obresti, v slabi letini pa še tega ne. Trgovec je v tem slučaju veliko boljši, on svoj kapital lahko na več strani obrača, kupčijo razširi ali jo pa skrči, kakor mu bolj kaže. Kmet tega ne more, on mora svojo zemljo obdelati, če pomladi uže naprej vé, da ne bode nič pridelal.

Vkljub vsem tem za kmeta zeló neugodnim razmeram bi si zamogel naš kmetovalec pa vendar vsaj toliko denarja zaslužiti, da ne bi prišel pri vsaki priložnosti v denarne zadrege. S kakimi sredstvi bi zamogel to doseči? Z živinorejo, s sadjerejo oziroma s trtorejo in z domačo obrtnijo.

Živinoreja je eden najizdatnejših virov kmečkega blagostanja, ona daje lep gotov denar, daje pa tudi kmetu neobhodno potrebnega gnoja. Sadjereja nese kmetovalcu dobre obresti, zraven ga zamore pa v letih, v katerih ne obrodijo poljske in druge rastline, obraniti tudi lakote. Kje je pa lepša lega in boljše podnebje za sadjerejo, kakor ravno na Kranjskem in zlasti na Dolenjskem! V resnici, ni ga skoraj pripravnejšega kraja za sadjerejo, kakor pri nas, ni pa tudi toliko praznega prostora še za sadjerejo, kakor ravno v naši Dolenjski. Koliko je še praznih sadnih vrtov, ki so bili v teku desetih let skoraj čisto pokončani od vremenskih nezdod, od toče, viharjev, nalivov itd. Zasadite, gospodarji, te prazne kraje s sadunosnimi drevesi, posnemajte v tej zadevi častite gospode duhovne in večino učiteljev, ki imajo v svojih župnijskih in šolskih vrtih uže lepe drevesnice ter porabijo vsaki najmanjši prostorček za to, da ga zasade z mladimi drevesci. — Koliko bi našemu kmetovalcu zraven sadjereje nesla tudi trtoreja, ako bi svoje vinograde razumno obdeloval! Pa še na drugi način bi bilo mogoče kmetu zaslužiti kak krajcar, ako bi se namreč poprijel domače obrtnije, na pr.: košarstva, pleteničarstva, izdelovanja slamnatega blaga itd.; jeli ne bil bi to lep zaslužek o zimskem času, kedar ni družega dela?

K vsemu temu treba je dobre volje in srčnosti. Gospodarji! ganimo se in napredujmo v vseh strokah kmetijstva in dobro si zapomnimo pregovor: kdor ne napreduje, ta ne zaostaja samo, ampak gre rakovo pot. Pokažimo dejansko celemu svetu, da Kranjska še ni propala in da ni zdrava samo naša zemlja, da zdravi in krepki so tudi na duši in telesu njeni prebivalci Kranjci junaški. Ne bodimo preveč sebični, ne skrbimo samo za-se, marveč tudi za občno blagostanje mile naše domovine in za blagor naših potomcev.

Lišaji pri teletih.

Ako dobi mlada živina v hlevu lišaje, razširijo se ti polagoma na vso živino, katera pride z bolno v dotiko; vsako novo tele v hlevu je v kratkem času vse lišajasto. V začetku se prikažejo le na nekaterih delih telesa, razširijo se pa kmalu in pokrijejo slednjič ves život. Bolna živina ne je rada in večkrat se pridružijo tudi mrzlična znamenja. Umevno je toraj, da se tako tele slabo redi in slabo raste. Ko se pa najviša stopinja bolezní prestane, izgubé se lišaji brez kakega pomočka sami, tele zopet raje je in se še le sedaj telesno razvijati začne.